

Деревна рослинність степової зони України є чутливою до найменших кліматичних коливань, оскільки знаходиться в умовах екологічної невідповідності. Підґрунтям для прогнозування оптимального складу природних та штучно створених фітоценозів в умовах аридності клімату є визначення меж адаптаційних можливостей деревних видів. Відомо, що до ключових факторів, які визначають відповідь рослин на дію стресових чинників, належить положення листків у кроні завдяки їхній здатності адаптуватися до різної інтенсивності освітлення. Ми припускаємо, що характерні особливості пристосованих до сонячного опромінення листків здатні вказати напрями процесів адаптації деревних рослин до посилення освітленості і підвищення температури. Тому метою дослідження стало виявлення впливу рівня освітленості у кроні дерева на морфологічні показники листків рослин роду *Tilia* L.

Об'єктами дослідження були повністю розвинуті листки дерев роду *Tilia* із Ботанічного саду ДНУ імені Олеся Гончара. Адаптовані до тіні і світла листки відбирали відповідно на зовнішній поверхні та всередині крони у 5-7 дерев на висоті 2 м. Площу листків визначали методом сканування за допомогою програми IpSquare v5.1 for Windows.

З'ясовано, що перевищення площі листової пластинки в затінених у порівнянні із освітленими сягало 12 % у *T. cordata*, 25 % у *T. platyphyllos*, 16 % у *T. begoniifolia*, 20 % у *T. amurensis*, 25 % у *T. tomentosa* та 39 % у *T. cheurolepa*. Середні значення маси одиниці площі затінених листків були достовірно ($P \leq 0,05$) нижчими за показники для освітлених листків для всіх досліджуваних видів. Результати дозволяють припустити існування у рослин роду *Tilia* однакових стратегій пристосування до протилежних умов освітлення в кроні дерев.

Таким чином, модифікації листків досліджуваних видів лип залежно від градієнта освітлення свідчать про їх адаптаційну мінливість. Морфометричні показники можуть бути індикаторами впливу не тільки освітлення, але і змін клімату у бік посилення рис аридності. Тому прогнозування майбутніх перебудов у рослинах може базуватися також на чіткому уявленні про вплив кліматичних змін на морфологію листків.

Авксентьєва О.^{1,2}

ФІТОГОРМОНАЛЬНИЙ СТАТУС В ЛИСТКАХ ІЗОГЕННИХ ЛІНІЙ ПШЕНИЦІ ЗА УМОВ РІЗНОГО ФОТОПЕРІОДУ

¹ Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 64/13, 01601 Київ, Україна

² Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022. Україна
e-mail: avksentyeva@karazin.ua

Avksentiiva O. PHYTOHORMONAL STATUS IN LEAVES OF ISOGENIC WHEAT LINES UNDER DIFFERENT PHOTOPERIOD. The paper presents the results of the study of the effect of the duration of the photoperiod on the content of the main hormone-antagonists controlling growth processes, IAA and ABA in the leaves of the NILS by PPD wheat of the sort Myronivska 808. It is shown that under the action of a short photoperiod (9 hours) the IAA content decreases, the content of ABA increases. The indicator of phytohormonal balance IAA/ABA depends on the NILs photoperiodic sensitivity (reaction).

Фітогормональний комплекс у рослинному організмі є однією з найважливіших регуляторних систем, яка контролює процеси росту, проліферації, метаболізму,

перебіг індивідуального розвитку рослинного організму тощо. Система генів *PPD* у *Triticum aestivum* L. детермінує темпи розвитку та фотоперіодичну чутливість. Вплив цих генів на ріст, розвиток, продуктивність рослин пшениці активно досліджується. Зручною і широко визнаною моделлю для таких досліджень є майже ізогенні лінії (NILs – near isogenic lines), які відрізняються між собою тільки станом окремих локусів генів. Оскільки гени *PPD* визначають темпи розвитку пшениці, тобто хід онтогенезу, а фітогормони є важливішою ендогенною регуляторною системою, можна припустити опосередковану участь даної генетичної системи у регуляції розвитку рослин через зміни фітогормонального балансу. Метою даної роботи було дослідження вмісту головних фігормонів-антагоністів, які регулюють процеси росту – ауксинів та абсцизової кислоти (АБК) в листках NILs пшениці в умовах довгого та короткого фотоперіоду. Рослинний матеріал, що використовували в роботі – ізогенні за генами *PPD* лінії пшениці м'якої сорту Миронівська 808. Досліди проводили на експериментально-польовій ділянці кафедри фізіології та біохімії рослин і мікроорганізмів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна протягом 2014-2016 років. Дослідні рослини на стадії кущіння піддавали дії короткого (9 годин) фотоперіоду, контрольні рослини культивували за умов природнього довгоденного фотоперіоду (16 годин). Вміст фітогормонів визначали у фіксованому рослинному матеріалі – прапорцевих листках NILs методом хроматографії (хроматограф Agilent 7890A з мас-детектором Agilent 5975C) в центрі колективного користування «Газова хроматографія-мас-спектрометрія» Інституту Фізіології рослин і генетики НАН України. Результати досліджень показали, що вміст ІОК в листках пшениці значно переважає вміст АБК. Ізогенні лінії які різняться за фотоперіодичною чутливістю, характеризуються різним вмістом ІОК: мінімальний вміст – у лінії з максимальною чутливістю, максимальні показники – у фотоперіодично нейтральних ізоліній. Найбільший вміст рістінгібуючого гормону АБК у ізолінії з довгоденною реакцією. За дії короткоденної фотоперіодичної індукції відбуваються зміни у фітогормональному балансі досліджуваних ізоліній – вміст ріст стимулюючих ауксинів зменшується, а вміст рістінгібуючого гормону АБК – навпаки – зростає. Оскільки в рослинному організмі діє єдиний фітогормональний комплекс, то важливе саме співвідношення гормонів для здійснення регуляції процесів росту і розвитку. Тому ми розраховували відношення вмісту рістстимулюючих гормонів до рістінгібуючих. Виявлено, що ізолінії з фотоперіодично нейтральною реакцією мають вищий показник ІОК/АБК, в порівнянні з фотоперіодично чутливою ізолінією. Таким чином, встановлено, що зміни фітогормонального балансу в листках ізоліній за індукції коротким фотоперіодом детерміновані системою генів контролю темпів розвитку та фотоперіодичної чутливості.

Belova E.

**COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF GALEGA ORIENTALIS VARIETY
SAMPLES BY THE COMPLEX OF ECONOMIC AND USEFUL CHARACTERS
UNDER CONDITIONS OF THE REPUBLIC OF BELARUS**

Republican Scientific Subsidiary Unitary Enterprise „Institute of Plant Protection” NAS of Belarus
2 Mira Str., a/c Priluki, Minsk region, Minsk district, 223011, Republic of Belarus
E-mail: andronovich.88@mail.ru

Under modern conditions of the intensive agro-industrial complex of the Republic of Belarus development, the intensification of animal husbandry is one of the priority tasks,